

Koronavirüsle Mücadelede Şeffaflık: Güney Kore Örneği

TESEV Değerlendirme Notları, TESEV'in çalışma alanlarındaki konulara ilişkin farklı bakış açıları ve önerileri kamuoyuyla paylaşmayı hedeflemektedir.

Hülya Görkem Demirbulak Bae
Yonsei Üniversitesi, Doktor Adayı

Hülya Görkem Demirbulak Bae, 2009 yılında Alman Lisesi'nden mezun olduktan sonra, 2014'te Galatasaray Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünü tamamlamıştır. Yüksek lisansını Boğaziçi Üniversitesi Asya Çalışmaları bölümünde yapmış; çalışmalarında Güney Kore anayasa hukuku ve siyasal tarihi üzerine odaklanmıştır. 2017'de Güney Kore hükümeti bursu ile Yonsei Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Finans bölümünde doktora eğitimine başlamıştır. Güncel çalışmaları gümrük birlikleri, serbest ticaret anlaşmalarında elektronik ticaret hükümleri ve deglobalizasyon sürecinde ticaret hukuku üzerine yoğunlaşmaktadır.

Güney Kore, koronavirüs salgınına en erken tecrübe eden ülkelerden biriydi. Ocak ayında yeni koronavirüs Asya ülkelerine hızla yayılırken Güney Kore, salgının Çin'den sonra büyük çapta patlak verdiği ilk ülke oldu. Ülkedeki ilk vaka, 20 Ocak'ta 35 yaşındaki Çinli bir kadında tespit edildi. 18 Şubat ise Güney Kore'deki büyük salgının başlangıcıydı. "31. Hasta" olarak bilinen 31. vakanın pozitif çıkmasıyla, ülkede ciddi bir salgın başlamış oldu ve dördüncü büyük şehir Daegu'da bulunan Shincheonji Kilisesi adlı dini bir tarikat, bu salgının merkezi haline geldi. İki haftadan az bir süre içerisinde, 51 milyon nüfuslu ülkede vaka sayısı 30'dan 6 bine çıkarken, dünyanın çeşitli ülkelerinden Güney Kore'ye seyahat sınırlamaları ve yasakları ardı ardına geldi.

29 Şubat'ta vaka sayıları, günde 909 vaka ile pik yaptı. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre 1 Mart'ta Güney Kore'de enfekte olmuş insan sayısı, Çin haricindeki tüm ülkelerdeki vaka sayılarının toplamından fazlaydı. Bundan sadece 15 gün sonra ise Güney Kore'deki toplam vaka sayısı 8.236 vaka ile Çin dışındaki tüm ülkelerdeki vaka sayısının sadece yüzde 13'üydü. Salgının baş gösterdiği tarihten tam bir ay sonra, 20 Mart'ta ülkede günde 87 vaka ve 3 ölüm kaydedildi. İki ay sonra, 19 Nisan'da vakaların ilk defa tek haneli rakamlara düşmesiyle birlikte ülkede alınan önlemler gevşetildi, normal hayata dönüş hızlanmaya başladı.

12 Mayıs itibarıyla dünya genelindeki 4.217.974 vakanın 10.936'sı ve 287.238 ölümün de 258'i Güney Kore'den. Dünya genelindeki ölüm oranı % 6,81 iken Güney Kore, % 2,36'lık ölüm oranıyla en düşük ölüm oranına sahip ülkelerden biri.¹ Sonuç olarak Güney Kore, iki ay gibi kısa bir sürede eğriyi düzleştirdi ve durumu kontrol altına aldı. Öyle ki 15 Nisan'da meclis seçimleri olağan tarihinde yapılabilirdi. Her ne kadar ülkenin koronavirüs salgınıyla mücadelede tam anlamıyla başarılı olduğunu söylemek için henüz erken olsa da Güney Kore, attığı adımlar ve uyguladığı çeşitli stratejileri ile, pandemiyle mücadele konusunda önemli bir örnek teşkil ediyor. Güney Kore, süreci hızlı ve planlı, aynı zamanda şeffaf yürüttü. Dolayısıyla, ülkenin bugünkü başarısının bir sırrı da şeffaflık oldu. Tüm bu gelişmelerin ışığında bu yazıda, Güney Kore'nin koronavirüs salgını sürecini nasıl yürüttüğü ve ülkenin mücadelesinde özellikle şeffaflığın rolü, uygulanan politikalarla birlikte anlatılacaktır.

Güney Kore'nin Koronavirüsle Mücadele Haritası

2015 yılında Güney Kore, MERS salgınının Ortadoğu ülkeleri dışında en fazla görüldüğü ülkeydi. O zamanki mevcut başkan Park Geun-hye ve kabinesinin geç ve yetersiz müdahalesi sebebiyle salgın, ülkede 186 vaka ve 38 ölümlle sonuçlanırken, ülke ekonomisini de derinden sarstı.² MERS salgınında edinilen tecrübelerden ders çıkaran yetkililer, olası bir pandemi durumunda izlenecek yolları öngören bir acil durum planı hazırladı. Bu plan çerçevesinde, bugünkü mevcut başkan Moon Jae-in yönetimi büyük bir hızla hareket etti ve erken tanı ile hastaların izolasyonuna öncelik verdi.

Acil durum planı beş temele dayanıyordu: Agresif biçimde test yapmak, şeffaf bilgilendirme kampanyası, enfekte olanların karantinası, ihtiyacı olanların tedavisi ve bulaşmış çevrelerin dezenfeksiyonu. Bu beş adım kapsamında Güney Kore, eğriyi düzleştirip vakaların artış hızını yavaşlatmak için kendine özgü yöntemler izledi ve çeşitli önlemler aldı.

Acil durum planı beş temele dayanıyordu:

Agresif biçimde test yapmak, şeffaf bilgilendirme kampanyası, enfekte olanların karantinası, ihtiyacı olanların tedavisi ve bulaşmış çevrelerin dezenfeksiyonu.

Test sistemlerine jet onay

MERS tecrübesi ile Güney Kore hükümeti, salgının önlenmesi konusunda erken tanı ve enfekte olanların izolasyonunun önemini anladı. Bu tecrübeden tam beş sene sonra bugün, Güney Koreli yetkililer işlerini şansa bırakmadı ve hükümet, yeni koronavirüs Çin'de tespit edilir edilmez, ülkedeki test kapasitesini artırmak için hızla devreye girdi. Başkan Moon Jae-in, dört özel şirkete test kitleri üretmeleri için direktif verdi. Ayrıca test sistemlerine onay verme konusunda kilit bir yasa reformu yapıldı ve bir senelik bürokratik onay süreci bir haftaya indirilerek jet onay sistemi devreye sokuldu. Böylece geliştirilen testler hemen uygulamaya konulabildi ve ülke kısa sürede, günde 20 bin kişiye test yapabilecek kapasiteye ulaşan bir sistem kurdu.

Agresif test

51 milyon nüfuslu Güney Kore'de bugüne kadar toplamda 680.890 kişiye test yapıldı. Sonuçlar 7 gün 24 saat çalışan 118 laboratuvar tarafından sonuçlandırılıyor. Güney Kore vatandaşı veya yabancı fark etmeksizin, isteyen herkes test olabiliyor. Semptom gösteren, enfekte olmuş biriyle görüşmüş olan veya doktor onayı bulunan herkese—yabancılar da dahil— testler ücretsiz olarak yapılıyor. Ayrıca ülkenin dört bir yanında 43'ten fazla araba test istasyonu kuruldu ve insanlar arabalarından inmeden test olabildiler. Böylece hem testlere erişim daha kolay ve hızlı hale geldi, hem de hastanelerdeki yığılma ve virüsün yayılması önlenmiş oldu.

Takip et, test yap ve tedavi et

Güney Kore hükümeti tarafından alınan önlemler arasında sokağa çıkma yasağı veya seyahat yasağı hiçbir zaman olmadı. Şubat başında sadece Çin'in Hubei Bölgesi için seyahat kısıtlaması getirildi. Sayıların pik yaptığı zamanda bile, ülkedeki vakaların %87'sinin merkezi olan Daegu ve onu çevreleyen Kuzey Gyeongsang Bölgesi de dahil olmak üzere hiçbir şehir ve bölgeye izolasyon uygulanmadı. Bunun yerine Güney Kore'nin bu süreçteki stratejisi "takip et, test yap ve tedavi et" olarak belirlendi. Bu sebeple yetkililer, insanların hareketini kısıtlamak yerine agresif bir şekilde test yapmayı

seçtiler. Bugün, vakaların çoğunlukla yurt dışı kaynaklı olması sebebiyle, test merkezlerinin odağı havaalanlarına kaydırıldı. Yurt dışından gelen herkese havaalanında ücretsiz test yapıldı. En geç 24 saat içerisinde çıkan test sonuçlarına göre, pozitif hastalar hastaneye götürülürken, negatif çıkanların ise belirttikleri adreste iki hafta boyunca karantinada bulunmaları şart koşuldu.

Sosyal mesafe

İnsanların hareketlerini kısıtlayan uygulamalara başvurmayan Güney Koreli yetkililer, tek uyulması gereken konu olarak sosyal mesafenin korunması ve maske takılmasını gösterdi. Nisan sonuna kadar sürekli olarak iki metrelik sosyal mesafeyi koruma kampanyaları yapıldı. Bu amaçla ibadethaneler, eğlence mekanları ve spor salonları gibi yerler kapatılmadı ancak katı kurallar uygulandı. İnsanların hastaneye yığılması ve virüsün hastanelerde yayılmasının önüne geçmek amacıyla yedi dilde hizmet veren bir telefon hattı kuruldu. Koronavirüse yakalandığından şüphelenen kişilerden, hastaneye gitmeden önce bu hattı aramaları istendi. Telefon eden kişilerin evlerine yetkililer giderek hastanın durumuna göre test yaptı ve gerekli görüldüğü takdirde hastayı hastaneye götürdü.

Maske kontrolü

Enfekte olmuş insanlar semptom göstermeden de virüsü yayabilecekleri için herkesten maske takmaları istendi. Otobüslerde ve metro istasyonlarında, yolcular için maske dolu kutular ve el dezenfektanları sağlandı. Güney Kore'nin bir şansı, ülkede halihazırda maske kültürünün ve üretiminin olmasıydı. Dolayısıyla maske kullanmaya adaptasyon çok hızlı ve kolay oldu.

Virüsün pik yaptığı Şubat sonu, ülkede maske bulmak zorlaştı. Sahte maske satışı ile beraber, fahiş fiyata maske satışları oldu. Ancak yetkililer duruma çabuk müdahale ederek Mart başında maske ihracatını durdurdu ve fahiş fiyat uygulamasının önüne geçmek için maske üreticilerinin satış hacimlerini devlete rapor etmelerini şart koştu. Aynı zamanda maskelerin ve filtrelerin sahte olup olmadığına dair detaylı bilgi sağlayan internet siteleri kuruldu.

Şeffaflık Politikası

Güney Kore'nin acil durum planının en önemli temellerinden biri de şeffaflıktı. Süreç en başından beri tam bir açıklıkla ve şeffaflıkla yürütüldü. Bu çerçevede Güney Kore, gelişmiş teknolojisinin de yardımıyla hızla bir bilgilendirme ağı kurdu. Sağlık Bakanlığı tarafından her gün düzenli olarak verilen brifingler dışında kurulan telefon alarm sistemi, koronavirüs web siteleri ve mobil uygulamaları ile vatandaşlar, hızlı ve etkili biçimde bilgilendirildi. Sonuç olarak isabetli politikaların yanında bilinçlendirilen vatandaşlar, Güney Kore'de kısa bir sürede koronavirüsün kontrol altına alınmasını sağladı.

Düzenli brifing

Vakaların en yoğun olduğu Şubat ayı sonundan itibaren Sağlık Bakanlığı, öğle ve akşam olmak üzere günde iki kez brifing verdi. Yapılan test sayıları; vaka ve ölüm sayıları; vakaların hangi şehir ve mahalleden çıktığı; tedavi gören, taburcu edilen ve karantinada olan kişi sayıları, tüm detaylarıyla her gün halkla paylaşıldı. Bakanlığın web sitesinde de bu bilgiler paylaşılıp sürekli olarak güncellendi.

Bununla birlikte, brifinglerde uygulanan politikalar ve alınacak kararlar paylaşıldı; halk düzenli olarak bilgilendirildi ve dolayısıyla vatandaşların, yapılacak değişiklikler için hazırlıklı olmaları sağlandı. Aynı zamanda, alınan önlemlerin verimliliği konusunda hazırlanan raporların sonuçları da açıklandı. Ayrıca vaka görülen mekanlar, ad ve adresleriyle açıkça paylaşıldı ve durumları sürekli olarak güncellendi. Örneğin bir hastanın gittiği büyük bir alışveriş merkezinin adı ve adresi açıkça paylaşıldı ve sonraki günlerde bu alışveriş merkezinde alınan önlemler konusunda insanlar düzenli olarak bilgilendirildi. Tüm bunlara ek olarak, koronavirüs mücadelesi kapsamında ek bütçeden yapılan harcamalar, tüm detaylarıyla vatandaşlarla paylaşıldı.

Bugün, Güney Kore’de durum büyük ölçüde kontrol altına alınmış olmasına rağmen Sağlık Bakanlığı, hala günde bir kez olmak üzere her öğlen brifing veriyor. Ayrıca televizyon kanallarında sürekli olarak koronavirüs ile ilgili bilgilendirici altyazılar geçiyor; metro ve otobüslerde de yolculara bilgilendirici anonslar yapılıyor.

Güney Kore, gelişmiş teknolojisinin de yardımıyla hızla bir bilgilendirme ağı kurdu. Sağlık Bakanlığı tarafından her gün düzenli olarak verilen brifingler dışında kurulan telefon alarm sistemi, koronavirüs web siteleri ve mobil uygulamaları ile vatandaşlar, hızlı ve etkili biçimde bilgilendirildi.

Telefon alarm sistemi

Güney Kore hükümeti, acil durumlarda devlete telefon kayıtları, kredi kartı harcamaları gibi kişisel verilere ulaşılabilmesi için yetki veren bir acil durum yasasına dayanarak, vakaların hareketlerinin detaylarına ulaştı ve vakaları takip ederek onların izolasyonlarını sağladı. Vakaların çoğalmasıyla, Sağlık Bakanlığı derhal bir telefon alarmı sistemi kurdu. Bu alarm sistemi, kişinin lokasyonunu baz alıyor ve yakınlarda bir vaka çıktığı an telefona alarm gönderiyor. Bu alarmda vakanın çıktığı yer, yaşı, cinsiyeti, önceki vakalarla ilişkisi, yurt dışı kaynaklı olup olmadığı gibi detaylar paylaşılıyor. Bu alarmlar, bir web sitesi linkiyle geliyor. Linke tıkladığında, enfekte olmuş kişinin hareket detaylarına ulaşılıyor. Bu detaylar arasında kişinin nereye, hangi gün ve saatte gittiği, hangi vasıtayı kullandığı, semptomu olup olmadığı, biriyle görüşüp görüşmediği, maske takıp takmadığı gibi bilgiler bulunuyor.

Koronavirüs web siteleri

Sağlık Bakanlığı’nın sürekli güncellenen web sitesine ek olarak, şehir ve ilçe belediyelerinin kendi web sitelerinde de tüm bilgiler düzenli olarak güncellenip paylaşılıyor. Bahsi geçen şehir veya ilçede yapılan toplam test sayısı, vaka ve ölüm sayıları, iyileşenlerin ve karantinada bulunanların sayısı, hastanelerin doluluk oranları gibi detaylar paylaşılıyor.

Test sonucu pozitif çıkanların hareketleri kapsamlı bir şekilde sorgulandı ve buna göre adımlar atıldı. Güney Kore’de Ocak ayında vaka sayısı henüz tek hanelerde iken bir web sitesi kuruldu. Bu sitede, harita üzerinde vakaların hareketi paylaşıldı. Sağlık Bakanlığı’nın telefon alarm sistemine benzer şekilde, acil durum yasasına dayanarak hastalar takip edildi. Enfekte olmuş kişilerin hangi gün hangi saat nerede buldukları, kimlerle görüştükleri, hangi vasıtayı kullandıkları, maske takıp takmadıkları, belirti gösterip göstermedikleri ile ilgili bilgilerin hepsi, bu web sitesindeki harita üzerinde yayınlandı. Böylece aynı zamanda aynı yerde bulunan kişiler, risk grubunda olduklarını fark ederek kendilerini izole edebildiler veya test olmaya teşvik edildiler. Aynı zamanda, virüsün bulaştığı insanların buldukları yerler belirlenip paylaşılarak, halkın o bölgelerden uzak durmaları sağlandı.

Koronavirüs mobil uygulamaları

Güney Kore devleti, iki adet akıllı telefon uygulaması geliştirdi. Bunlardan biri, yurt dışından Güney Kore'ye gelen kişilerin 14 günlük karantınalarını takip etme amacıyla geliştirilen bir akıllı telefon uygulaması. Bu uygulama çerçevesinde yurt dışından gelen kişilere, sürekli olarak belirttikleri adreste kalmaları ve iki hafta boyunca her gün günde iki kez sağlık durumları hakkında rapor vermeleri şart koşuldu. Rapor vermedikleri takdirde kişiler telefonla arandı veya belirtilen adrese görevliler gelip durumu kontrol ettiler.

Bir diğer akıllı telefon uygulaması ise kamu görevlileri için tasarlanan, karantinada bulunması gereken kişilerin karantınayı ihlal edip etmediklerini kontrol etmelerini sağlayan bir uygulama. Bu uygulamayla, karantinada olması gerek kişi, belirlenen izolasyon bölgesini terk ettiğinde görevlilere uyarı gitti. Ülkede, karantina ihlali durumunda hapis veya para cezası öngörülüyor.

Sonuç

Güney Kore'deki tablo, Şubat ayı sonunda korkutucu olsa da iki ay gibi kısa bir sürede ülke, tek haneli vaka sayılarına ulaşarak durumu büyük ölçüde kontrol altına aldı. Öyle ki 15 Nisan'da meclis seçimleri olağan tarihinde yapılabilirdi; Nisan ayı sonundan itibaren alınan önlemler gevşetildi ve normal hayata dönüş başladı. 2015'teki MERS tecrübesinin ardından hazırlanan acil durum planı ile süreç; hızlı, programlı ve şeffaf olarak yönetildi. Sokağa çıkma yasağı, seyahat yasağı ve şehirleri karantinaya alma gibi hareketi kısıtlayan mücadele biçimleri yerine Güney Kore, enfekte kişileri hızla tespit etmenin ve agresif biçimde test yapmanın yöntemlerini geliştirirken, bir yandan da şeffaflık çerçevesinde halkı devamlı olarak bilgilendirip eğitti. Uygulanan politikalar ve alınacak kararlar; yapılan test sayıları ile vaka, ölüm, iyileşen ve karantinada bulunanların sayıları tüm detaylarıyla her gün vatandaşlarla paylaşıldı; bilgiler sürekli olarak güncellendi. Nihayetinde isabetli politikalar ve bilinçlendirilen vatandaşlar, Güney Kore'de kısa bir sürede koronavirüsün kontrol altına alınmasını ve normal hayata dönüşün hızlanmasını sağladı.

Başkan Moon Jae-in ve ekibi, koronavirüsle mücadele sürecinde gösterdikleri çabaların karşılığını, 15 Nisan'daki meclis seçimlerinde aldı. Moon Jae-in'in Demokratik Parti'si büyük bir başarı göstererek, Kore demokrasi tarihinde tek başına meclise en fazla milletvekili sokan parti oldu. Gelişmeleri, sürecin en başından beri tüm detaylarıyla halkla paylaşan ve krizin iyi yönetilip kısa zaman içinde kontrol altına alınacağını her seferinde belirten hükümet, ülkede yarattıkları olumlu havanın etkisini, son 28 yılın en yüksek katılımlı seçiminde gördü.

Sonuç olarak her ne kadar koronavirüsle mücadelesi henüz bitmemiş olsa da Güney Kore, uyguladığı çeşitli stratejiler ve şeffaflıkla yürüttüğü süreç ile pandemiyle mücadele konusunda önemli bir örnek teşkil ediyor.

Notlar

1 Coronavirus Disease-19 Republic of Korea, Ministry of Health and Welfare.
<http://ncov.mohw.go.kr/en/>.

2 İlk MERS-koronavirüs (MERS-CoV) vakası Nisan 2012'de Suudi Arabistan'daki bir hastada tespit edildi. Ocak 2020 itibarıyla MERS-CoV sebebiyle dünya üzerinde toplamda 2.519 vaka ile 866 ölüm görülürken, bunların çoğu Arap Yarımadası'nda kaydedildi. Suudi Arabistan, 1.029 vaka ve 452 ölüm ile virüsten en çok etkilenen ülke olurken Güney Kore, 186 vaka ve 38 ölümlle en çok etkilenen ikinci ülke oldu. Güney Kore'yi izleyen Birleşik Arap Emirlikleri'nde ise 74 vaka ve 10 ölüm kaydedildi. Bkz. MERS situation update January 2020, WHO EMRO. <http://www.emro.who.int/pandemic-epidemic-diseases/mers-cov/mers-situation-update-january-2020.html>.

Atıf Önerisi:

Demirbulak Bae, H. Görkem. 2020. "Koronavirüsle Mücadelede Şeffaflık: Güney Kore Örneği"
TESEV Değerlendirme Notları 2020/4.

<https://www.tesev.org.tr/tr/research/guney-kore-seffaflik-kovid-19>

Copyright © Mayıs 2020

Tüm hakları saklıdır. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) izni olmadan bu yayının hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi, vs.) çoğaltılamaz.

Bu yayında belirtilen görüşlerin tümü yazarlara aittir ve TESEV'in kurumsal görüşleri ile kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.

TESEV, bu projeye katkılarından ötürü Friedrich Ebert Stiftung'a teşekkür eder.